

Dukterinės bendrovės vadovo, valdybos narių galimybė veikti bendrovių grupės interesais

Edvinas Bakanauskas

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5669-0974>
Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedros doktorantas
Saulėtekio al. 9, I rūmai, LT-10222 Vilnius, Lietuva
Tel.: (+370 5) 236 6170
El. paštas: edvinas.bakanauskas@tf.vu.lt

Pagal esamą Lietuvos bendrovių teisinį reguliavimą, dukterinės bendrovės vadovas, valdybos nariai turi pareigą veikti tik dukterinės bendrovės interesais ir neturi galimybės veikti bendrovių grupės interesais. Europos modelinio bendrovių teisės akto 15 skyriaus 16 straipsnio nuostatos numato dukterinės bendrovės vadovo, valdybos narių galimybę veikti bendrovių grupės interesais. Atitinkamai šiame straipsnyje analizuojama, ar esamas Lietuvos bendrovių teisinis reguliavimas turėtų būti keičiamas ir jame būtų numatyta galimybė dukterinės bendrovės vadovui, valdybos nariams veikti bendrovių grupės interesais.

Pagrindiniai žodžiai: patronuojanti bendrovė, dukterinė bendrovė, bendrovių grupės interesas.

Possibility of the Manager and the Members of the Board of the Subsidiary to Act in the Interests of the Group of Companies

According to the current legal regulation of Lithuanian companies, the manager and the members of the board of the subsidiary have a duty to act only in the interests of the subsidiary and do not have the opportunity to act in the interests of the group of companies. Meanwhile, the provisions of Section 16 of Chapter 15 of European Model Companies Act provide the possibility for the manager and the members of the board of the subsidiary to act in the interests of the group of companies. Accordingly, the present article analyses whether the current legal framework in Lithuania should be changed by providing the possibility for the manager and the members of the board of the subsidiary to act in the interests of the group of companies.

Keywords: parent company, subsidiary, company group, interest of the group of companies.

Įvadas

Temos aktualumas. Bendrovių teisėje bendrovių grupių veiklos teisiniu reguliavimu įprastai siekiama dviejų tikslų: pirma, užtikrinti patronuojančios ir dukterinės bendrovės smulkiųjų akcininkų bei kreditorių interesų apsaugą, antra, numatyti teisines priemones, palengvinančias bendrovių grupių valdymą (Manovil, 2020, p. 3; EBPO¹, 2020 p. 7). Viena iš pagrindinių tokių teisinių priemonių – suteikti dukterinės bendrovės valdymo organų nariams galimybę tam tikrais atvejais veikti bendrovių grupės interesais (Sorensen, 2020, p. 1; Szabo, Sorensen, 2018, p. 728).

Nors pastaraisiais metais ES lygiu bendrovių grupės interesui pripažinti bendrovių teisėje skiriama nemažai dėmesio, t. y. Europos Komisijos įsteigta neformali bendrovių teisės ekspertų grupė (angl. *Informal Company Law Expert Group*, toliau – ICLEG) 2016 metais parengė ataskaitą dėl bendrovių grupės intereso pripažinimo (Informal Company Law Expert Group, 2016), o nepriklausoma Europos bendrovių teisės ekspertų grupė (angl. *European Company Law Experts*, toliau – ECLE) parengė pasiūlymą dėl bendrovių grupių reguliavimo reformos Europos Sąjungoje, įskaitant dėl bendrovių grupės intereso pripažinimo (ECLE, 2017), tačiau ES lygiu bendrovių teisėje iki šiol nėra² pripažįstamas bendrovių grupės interesas ir lieka neaišku, ar tai apskritai įvyks³ (Sorensen, 2020, p. 4; ICLEG, 2016, p. 12). Taigi bendrovių grupės intereso pripažinimas bendrovių teisėje yra paliktas ES valstybių narių nuožiūrai.

Daugelio ES valstybių narių (pvz., Prancūzijos, Italijos, Čekijos, Belgijos, Kipro, Danijos, Estijos, Airijos, Liuksemburgo, Lenkijos, Ispanijos ir kt.) nacionalinėje bendrovių teisėje yra numatyta dukterinės bendrovės valdymo organų nariams galimybė veikti ne tik dukterinės bendrovės interesais, bet ir bendrovių grupės interesais (ICLEG, 2016, p. 22). Lietuva yra priskiriama prie ES valstybių narių, kurių bendrovių teisėje nėra pripažįstamas bendrovių grupės interesas (ICLEG, 2016, p. 23; Club des Juristes, 2015), t. y. esamas Lietuvos bendrovių teisinis reguliavimas, įskaitant jį aiškinančią teismų praktiką⁴, nenumato dukterinės bendrovės vadovui ir valdybos nariams (toliau – bendrovės valdymo

¹ Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (angl. *The Organisation for Economic Co-operation and Development*, toliau – EBPO, angl. OECD).

² Kita vertus, atkreiptinas dėmesys, kad ES lygiu bendrovių grupės interesas yra pripažįstamas finansų sektoriuje. Bendrovių grupės interesas yra reglamentuotas 2014 m. gegužės 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2014/59, kuria nustatoma kredito įstaigų ir investicinių įmonių gaivinimo ir pertvarkymo sistema ir iš dalies keičiamos Tarybos direktyva 82/891/EEB, direktyvos 2001/24/EB, 2002/47/EB, 2004/25/EB, 2005/56/EB, 2007/36/EB, 2011/35/ES, 2012/30/ES bei 2013/36/ES ir Europos Parlamento ir Tarybos reglamentai (ES) Nr. 1093/2010 bei (ES) Nr. 648/2012, 23 straipsnyje (Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2014/59, 2014, toliau – Pertvarkymo direktyva). Atitinkamai Pertvarkymo direktyva Lietuvoje įgyvendinama remiantis Lietuvos Respublikos finansinio tvarumo įstatymu (toliau – FTĮ (Lietuvos Respublikos finansinio tvarumo įstatymas, 2009)), o bendrovių grupei priklausančios bendrovės valdymo organų narių galimybė veikti bendrovių grupės interesais reglamentuoja šio įstatymo 34 straipsnis. Plačiau apie Pertvarkymo direktyvos 23 straipsnyje nurodomų grupės finansinės paramos sąlygų esmę galima žiūrėti: Europos bankininkystės institucijos gairės dėl Pertvarkymo direktyvos 23 straipsnyje nurodytų grupės finansinės paramos sąlygų aiškinimo (toliau – EBI gairės (EBI, 2015)).

³ Reikia pažymėti, kad Europos Komisijos darbo programoje 2021 metams taip pat nėra nurodoma, kad 2021 metais Europos Komisija planuoja spręsti dėl bendrovių grupės intereso pripažinimo bendrovių teisėje ES lygiu (Europos Komisija, 2020).

⁴ Atsižvelgiant į tai, kad tiek ICLEG (ICLEG, 2016), tiek Club des Juristes darbo grupės (Club des Juristes, 2015) ataskaitose pateikiami duomenys apie Lietuvą kaip ES valstybės narę, kurioje nėra pripažįstamas bendrovių grupės interesas bendrovių teisėje, yra daugiau nei 5 metų senumo, rengiant šį straipsnį papildomai buvo peržiūrėtos Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – LAT) civilinės bylos, išnagrinėtos laikotarpiu nuo 2015 m. sausio 1 d. iki 2020 m. lapkričio 15 d. (iš viso 69 bylos), dėl CK 2.87 straipsnio taikymo, įskaitant dėl CK 2.87 straipsnio 2 dalyje numatytos bendrovės valdymo organų narių lojalumo pareigos veikti tik bendrovės, kurios valdymo organo nariais jie yra, interesais. Atitinka-

organų nariams) galimybės veikti bendrovių grupės interesais, o paprasčiausiai traktuoja dukterinės bendrovės valdymo organų narius taip pat kaip ir pavienės bendrovės valdymo organų narius, todėl dukterinės bendrovės valdymo organų nariai turi pareigą veikti tik dukterinės bendrovės interesais (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 2.87 straipsnio 2 dalis (Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, 2000), Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo (toliau – ABĮ) 19 straipsnio 8 dalis (Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas, 2000))⁵.

Savaime teigti, kad esamas Lietuvos bendrovių teisinis reguliavimas turėtų būti keistinas vien dėl to, kad dalies ES valstybių narių nacionalinėje bendrovių teisėje yra pripažįstamas bendrovių grupės interesas, būtų nepagrįsta. Kita vertus, toks nemažos dalies ES valstybių narių pasirinkimas, taip pat grupės intereso pripažinimas finansų sektoriuje (tiek ES lygiu, tiek nacionaliniu), minėtose bendrovių teisės ekspertų ataskaitose, bendrovių teisės doktrinoje (Manovil, 2020, p. 36–41, 107; Sorensen, 2020, p. 1–2; Conac, 2016, p. 311; Winner, 2016, p. 92) nurodomi pasisakymai, palaikantys bendrovių grupės intereso pripažinimą, yra pakankamai svarios prielaidos moksliniam tyrimui atlikti, t. y. įvertinti, ar esamas Lietuvos bendrovių teisinis reguliavimas turėtų būti keistinas, numatant jame dukterinės bendrovės valdymo organų nariams galimybę tam tikrais atvejais veikti bendrovių grupės interesais.

Šiam moksliniam tyrimui atlikti buvo pasirinktas Europos modelinis bendrovių aktas (angl. *European Model Company Act*, toliau – EMCA)⁶, kurio 15 skyriaus 16 straipsnio nuostatos, kitaip nei CK 2.87 straipsnio 2 dalis ir ABĮ 19 straipsnio 8 dalis, numato dukterinės bendrovės valdymo organų narių galimybę tam tikrais atvejais veikti bendrovių grupės interesais (EMCA, 2017). EMCA šiam tyrimui atlikti buvo pasirinkta neatsitiktinai. Visų pirma, kitaip nei minėtose ICLEG ir ECLE iniciatyvose, EMCA yra ne tik analizuojami aktualūs bendrovių grupių reguliavimo klausimai, bet ir pateikiamas konkretus modelinis bendrovių aktas, kurio 15 skyriaus 16 straipsnio nuostatos, kaip minėta, numato dukterinės bendrovės valdymo organų narių galimybę tam tikrais atvejais veikti bendrovių grupės interesais. Antra, EMCA 15 skyriaus nuostatos buvo parengtos atlikus ES valstybių narių bendrovių grupių reguliavimo analizę ir įvertinus ES valstybių narių bendrovių grupių reguliavimo pranašumus ir trūkumus, įskaitant dėl dukterinės bendrovės valdymo organų narių galimybės veikti bendrovių grupės interesais. Trečia, EMCA rengėjai yra ilgametę patirtį bendrovių teisėje turintys teisės mokslininkai ir praktikai, o EMCA 15 skyriaus „Bendrovių grupės“ autorius P. H. Conac kartu yra ir minėtosios ICLEG darbo grupės narys. Ketvirta, EMCA 15 skyriaus nuostatomis siekiama užtikrinti lankstesnį

mai, atlikus minėtos teismų praktikos analizę, buvo nustatyta, kad bendrovių grupės interesas vis dar nėra pripažįstamas Lietuvos teismų praktikoje ir LAT, aiškindamas CK 2.87 straipsnio nuostatas, nurodo, kad bendrovės valdymo organų nariai turi veikti išimtinai bendrovės interesais (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. rugsėjo 23 d. nutartis civilinėje byloje; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. spalio 24 d. nutartis civilinėje byloje; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gegužės 26 d. nutartis civilinėje byloje).

⁵ Pagal esamą Lietuvos bendrovių teisinį reguliavimą, jei dukterinės bendrovės valdymo organų nariai nusprendę veikti bendrovių grupės, o ne dukterinės bendrovės, kurios valdymo organo nariais jie yra, interesais, tai reikštų CK 2.87 straipsnio 2 dalyje nustatytos fiduciarinės lojalumo pareigos pažeidimą. Plačiau apie fiduciarinių pareigų sampratą, įskaitant jų sampratą bendrovių teisės kontekste, galima žiūrėti: A. Gold, P. Miller (Gold, Miller, 2014), L. S. Seley (Seley, 1962) mokslinius darbus. Išimtinai apie fiduciarinės lojalumo pareigos sampratą, jos esmę galima žiūrėti: M. Conaglen (Conaglen, 2010) monografiją. Apie bendrovės valdymo organų fiduciarinių pareigų sampratą galima žiūrėti: B. Kasolowsky monografiją (Kasolowsky, 2003). Lietuvių kalba: apskritai apie fiduciarinių pareigų instituto kilmę, esmę: L. Didžiulis straipsnį (Didžiulis, 2014). Apie valdymo organo narių fiduciarinių pareigų sampratą: R. Greičiaus monografiją (Greičius, 2007).

⁶ Europos modelinis bendrovių aktas yra negriežtosios teisės šaltinis, todėl Lietuva, norėdama modernizuoti savo bendrovių teisę pagal EMCA nuostatas, yra laisva pasirinkti, kokias EMCA nuostatas ir kokias apimtimi norėtų numatyti savo nacionalinėje bendrovių teisėje (European Model Companies Act, 2017).

bendrovių grupės valdymą, taip pat apsaugoti smulkiųjų akcininkų ir kreditorių interesus, todėl ir EMCA 15 skyriaus 16 straipsnio nuostatos dėl dukterinės bendrovės valdymo organų narių galimybės veikti bendrovių grupės interesais yra parengtos atsižvelgiant į dukterinės bendrovės smulkiųjų akcininkų ir kreditorių interesus bei jų apsaugą. Penkta, EMCA nuostatos buvo rengiamos atsižvelgiant į ES teisės aktus ir konsultuojantis su Europos Komisija (EMCA, 2017, p. 11).

Šio **straipsnio tikslas** – išsiaiškinti, ar turėtų būti keičiamas esamas Lietuvos bendrovių teisinis reguliavimas, numatant jame dukterinės bendrovės valdymo organų nariams, atsižvelgiant į EMCA 15 skyriaus 16 straipsnio 1 dalyje numatytas sąlygas, galimybę veikti bendrovių grupės interesais. **Straipsnio uždaviniai**: pirmą, išsiaiškinti, ar yra poreikis keisti esamą Lietuvos bendrovių teisinį reguliavimą, antra, EMCA 15 skyriaus 16 straipsnyje numatytos dukterinės bendrovės valdymo organų galimybės veikti bendrovių grupės interesais analizė, tokios galimybės numatymo Lietuvos bendrovių teisėje įvertinimas. Šio straipsnio tyrimo **objektas** – dukterinės bendrovės valdymo organų narių galimybės veikti bendrovių grupės interesais analizė, tyrimo objekto ribas apibrėžia temos pavadinimas ir nurodytas straipsnio tikslas bei uždaviniai. Kaip ir minėta, EMCA 15 skyriaus nuostatomis siekiama ne tik užtikrinti lankstesnį bendrovių grupės valdymą, bet ir apsaugoti bendrovių grupės smulkiųjų akcininkų (pvz., EMCA 15 skyriaus 12, 13, 14 ir 15 straipsniai) ir kreditorių (pvz., EMCA 15 skyriaus 17 straipsnis) interesus, tačiau, atsižvelgiant į tai, kad, norint atlikti išsamią visų EMCA 15 skyriaus nuostatų analizę, būtų gerokai viršyta leidžiama šio straipsnio apimtis, šiame straipsnyje daugiausia dėmesio skiriama EMCA 15 skyriaus 16 straipsnyje numatytos dukterinės bendrovės valdymo organų narių galimybės veikti bendrovių grupės interesais analizei, o kiti EMCA 15 skyriuje numatyti straipsniai šiame tyrime yra nagrinėjami tik tiek, kiek būtina minėtai analizei atlikti. Šiame straipsnyje dukterinės bendrovės valdymo organų narių galimybę veikti bendrovių grupės interesais nagrinėjama bendrovių teisės kontekste. Patronuojančios ir dukterinės bendrovės terminai suprantami taip, kaip apibrėžiama ABĮ 5 straipsnyje ir EMCA 15 skyriaus 2, 5, 6 straipsniuose. Tiek pagal ABĮ 5 straipsnį, tiek EMCA 15 skyriaus 5, 6 straipsnius, patronuojančios ir dukterinės bendrovės sąvokos yra apibrėžtos remiantis tuo pačiu teisinės galios kontroliuoti kriterijumi, taip pat nustatytos tokios pat kontrolės rūšys, t. y. *de jure* ir *de facto* kontrolė⁷.

Tyrimo metodai. *Dokumentų (literatūros) turinio analizės metodas* – panaudotas analizuojant Lietuvos norminius teisės aktus (pvz., CK, FTĮ), negriežtosios teisės šaltinį EMCA. *Istorinis metodas* – pasitelktas nagrinėjant EMCA 15 skyriaus 16 straipsnyje nustatytas Rozenbliumo testo sąlygas, kas lėmė jų formuluotes. *Teleologiniu metodas* – atskleidžiant EMCA nuostatų tikslus, kurių EMCA autoriai siekė rengdami EMCA 15 skyriaus 16 straipsnio nuostatas. *Lyginamasis metodas* – pasitelktas analizuojant, kaip bendrovių grupės interesas yra suprantamas tam tikrų ES narių nacionalinėje bendrovių teisėje ir EMCA. *Sisteminis metodas* – analizuojant tam tikrų EMCA straipsnių santykį. *Loginis metodas* – pasitelktas vertinant, ar dabartinis Lietuvos bendrovių teisinis reguliavimas turi būti keičiamas, aiškinant EMCA nuostatas, taip pat rengiant šio straipsnio išvadas. **Darbo originalumas.** Lietuvos teisės doktrinoje dar nebuvo atlikta analizė, ar dukterinės bendrovės valdymo organų nariams turėtų būti suteikta galimybė veikti bendrovių grupės interesais. Analizuojant Lietuvoje atliktus tyrimus, galima pastebėti, kad daugiausia dėmesio iki šiol buvo skiriama bendrovei, kuri nepriklauso bendrovių grupei, valdymo organų narių pareigų analizei (Jakuntavičiūtė, 2012; Mikalonienė, 2011, p. 151–160; Greičius, 2007; Kiršienė, Tikniūtė, 2004, p. 32–39; Mikelėnas, Abramavičius, 1998).

⁷ Pagal tai, ar bendrovės teisinė galia kontroliuoti kitą bendrovę pagrįsta balsų daugumos turėjimu kitoje bendrovėje, kontrolė skirstoma į *de jure* ir *de facto*. Plačiau dėl ABĮ 5 straipsnyje nustatytos patronuojančios ir dukterinės bendrovės sampratos analizės EMCA 15 skyriaus 2, 5, 6 straipsnių kontekste galima žiūrėti: E. Bakanausko straipsnį (Bakanauskas, 2020).

Be to, Lietuvos teisės doktrinoje bendrovių grupių reguliavimo klausimai apskritai yra gana mažai ir retai nagrinėjami⁸.

Pagrindiniai šaltiniai. Rengiant straipsnį buvo nagrinėjami šiam tyrimui aktualūs Lietuvos norminiai teisės aktai, t. y. CK ir FTĮ, taip pat analizuojama aktuali Lietuvos teismų praktika, EMCA ir jos komentaras, naujausios bendrovių teisės mokslininkų iniciatyvos dėl galimybės dukterinės bendrovės valdymo organų nariams veikti bendrovių grupės interesais (ICLEG, 2016; ECLE, 2017), 2020 m. EBPO ataskaita dėl bendrovių grupių valdymo organų pareigų ir atsakomybių (EBPO, 2020), bendrovių teisės mokslininkų darbai (Manovil, 2020; Sorensen, 2020; Szabo, Sorensen, 2018; Conac, 2016; Winner, 2016; Mikaloniene, 2015; Hopt, 2015; Conac, 2013; Parientie, 2007).

1. Esamo Lietuvos bendrovių teisinio reguliavimo keitimo poreikis

Pagal esamą Lietuvos bendrovių teisinį reguliavimą, neatsižvelgiant į tai, ar pagal ABĮ 5 straipsnį bendrovė laikoma dukterine, jos valdymo organų nariai turi pareigą veikti tik šios bendrovės interesais (CK 2.87 straipsnio 2 dalis, ABĮ 19 straipsnio 8 dalis). Taip yra todėl, nes dukterinė bendrovė laikoma savarankišku civilinių teisinių santykių subjektu (savo vardu įgyja ir turi teises bei pareigas (CK 2.33 straipsnio 1 dalis), atsako už savo prisiimtas prievoles jai nuosavybes teise priklausančiu turtu, o ne visos bendrovių grupės turtu (CK 2.50 straipsnio 1 dalis)). Atitinkamai esamas Lietuvos bendrovių teisinis reguliavimas nenumato dukterinės bendrovės valdymo organų nariams galimybės veikti bendrovių grupės interesais, o traktuoja dukterinės bendrovės valdymo organų narius taip pat kaip ir pavienės bendrovės valdymo organų narius, todėl dukterinės bendrovės valdymo organų nariai turi pareigą veikti tik dukterinės bendrovės interesais⁹.

Dukterinė bendrovė, kitaip nei pavienė bendrovė, yra tiesiogiai arba netiesiogiai kontroliuojama patronuojančios bendrovės (ABĮ 5 straipsnis). Be abejo, pavienėje bendrovėje taip pat gali būti kontroliuojantis akcininkas, t. y. fizinis asmuo¹⁰, kuris sieks patenkinti savo interesus, todėl gali atrodyti, kad jo padėtis ir patronuojančios bendrovės yra tokia pati. Visgi taip nėra, nes pavienės bendrovės akcininkų (įskaitant kontroliuojančio akcininko) bendras tikslas – siekti geresnių bendrovės veiklos rezultatų, kurie užtikrintų kiekvieno akcininko privataus intereso patenkinimą, o akcininkų interesas – išsaugoti investicijas ir uždirbti iš jų naudos (Mikaloniene, 2015, p. 50). Tuo tarpu patronuojančios bendrovės, kaip dukterinės bendrovės kontroliuojančios akcininkės, interesų spektras yra platesnis (Hopt, 2015, p. 8). Patronuojanti bendrovė siekia geresnių visos bendrovių grupės veiklos rezultatų,

⁸ Bendrovių grupių sampratą nagrinėjo: D. Kriaučiūnas (Kriaučiūnas, 2001), V. Papijanc (Papijanc, 2007), E. Bakanauskas (Bakanauskas, 2020). Patronuojančios bendrovės atsakomybės klausimus: V. Papijanc (Papijanc, 2008), L. Mikaloniene (Mikaloniene, 2011, p. 277–286). Bendrovių grupių nemokumo problematiką: darbo grupė, vadovaujama G. Bartkaus (Bartkus, 2012).

⁹ Lietuvos teisės doktrinoje taip pat laikomasi pozicijos, kad dukterinės bendrovės valdymo organų nariai turi veikti išimtinai tik savo dukterinės bendrovės interesais, tuo atveju, kai jie veikia priešingai dukterinės bendrovės interesams, jie turi būti laikomi pažeidę lojalumo pareigą ir jiems (duktinės bendrovės valdymo organų nariams) turi būti taikoma CK 2.87 straipsnio pagrindu civilinė atsakomybė (Jakuntavičiūtė, 2012, p. 57).

¹⁰ Atkreiptinas dėmesys, kad kai kuriose ES valstybėse tam tikrais atvejais ir fiziniai asmenys laikomi bendrovių grupės subjektais, pavyzdžiui, Vokietijoje (Manovil, 2020, p. 15). Atitinkamai, kaip yra išaiškinęs Vokietijos Aukščiausiasis Teismas „Video“ byloje, fizinis asmuo gali būti laikomas kontroliuojančiu bendrovių grupę subjektu (atitikmuo patronuojančiajai bendrovei), jei jis, be kita ko, kontroliuoja daugiau nei vieną bendrovę (Weber-Rey, 1995, p. 528). Taip yra todėl, nes tuo atveju, kai fizinis asmuo kontroliuoja daugiau nei vieną bendrovę, jo interesai neapsiriboja viena bendrove, priešingai nei tuo atveju, kai fizinis asmuo kontroliuoja tik vieną bendrovę (Manovil, 2020, p. 15). Atitinkamai, kai šiame straipsnyje vartojamas terminas „pavienės bendrovės kontroliuojantis akcininkas“, turimas omenyje fizinis asmuo, kuris kontroliuoja tik vieną bendrovę.

net jei dėl to ir nukentėtų kurios nors vienos dukterinės bendrovės veiklos rezultatai¹¹. Patronuojančios bendrovės, kitaip nei pavienės bendrovės kontroliuojančio akcininko, interesai neapsiriboja vien tik viena dukterine bendrove, todėl patronuojanti bendrovė suinteresuota, kad ir atitinkamos dukterinės bendrovės valdymo organų nariai veiktų bendrovių grupės interesais, o ne vien dukterinės bendrovės, kurios valdymo organų nariai jie yra, interesais (Manovil, 2020, p. 15). Natūraliai gali kilti klausimas, ar dukterinės bendrovės valdymo organų veikimas patronuojančios bendrovės interesais yra tapatus veikimui bendrovių grupės interesais? Patronuojanti bendrovė kontroliuoja dukterines bendroves, todėl iš tiesų dažnai dukterinės bendrovės valdymo organų narių veikimas bendrovių grupės interesais kartu reikš veikimą patronuojančios bendrovės interesais (Manovil, 2020, p. 115; Winner, 2016, p. 86; Masniak, 2016, p. 18). Reikia pasakyti, kad dalis ES valstybių, pripažįstančių bendrovių grupės interesą bendrovių teisėje, ir nurodo savo nacionaliniuose įstatymuose, kad dukterinės bendrovės valdymo organų nariai turi teisę veikti būtent patronuojančios bendrovės ar kitos bendrovių grupės bendrovės interesais, o ne bendrovių grupės interesais ir terminas „bendrovių grupės interesas“ apskritai nėra vartojamas, pvz., Čekija¹². Visgi bendrovių teisės doktrinoje tokia pozicija nėra dažna, nes, kaip nurodoma net tos pačios Čekijos bendrovių teisės doktrinoje, bendrovių grupės interesas savaime nėra kurios nors vienos bendrovių grupės interesas, įskaitant patronuojančios bendrovės, tik išsiaiškinus, koks konkrečioje situacijoje yra patronuojančios bendrovės ir bendrovių grupės interesas, galima atsakyti į klausimą, ar veikimas bendrovių grupės interesais reiškia ir veikimą patronuojančios bendrovės interesais, bet savaime tapatinti patronuojančios ir bendrovių grupės interesus yra klaidinga (Eichlerova, 2016, p. 10). Tokios pozicijos, t. y. kad savaime bendrovių grupės interesas nėra tapatus patronuojančios bendrovės ar kurios nors dukterinės bendrovės interesams, laikosi ir kiti žinomi bendrovių teisės mokslininkai, pvz., M. Winner (Winner 2016, p. 87), P. H. Conac (Conac, 2013, p. 195), J. Antunes (Antunes 1994, p. 67). Kaip teisingai nurodė K. E. Sorensen, svarbu, kad galimybė dukterinės bendrovės valdymo organų nariams veikti bendrovių grupės interesais nebūtų aiškinama per siaurai, t. y. tik patronuojančios bendrovės, tik kitų bendrovių grupės bendrovių ir pan., nes tokiu atveju kiltų rizika, kad net faktiškai esantis bendrovių grupės interesas tokiu nebūtų laikomas teisiškai (Sorensen, 2020, p. 6).

Minėta, kad dukterinės bendrovės valdymo organų narių veikimas tik dukterinės bendrovės interesais gali lemti jų konfliktą su patronuojančia bendrove, nes ji suinteresuota, kad dukterinės bendrovės valdymo organų nariai veiktų bendrovių grupės interesais, todėl natūraliai kyla klausimas, kaip tokio pobūdžio konfliktas turėtų būti sprendžiamas? Formaliai žiūrint būtų galima teigti, kad konfliktas tarp patronuojančios ir dukterinės bendrovės valdymo organų narių turėtų būti sprendžiamas taikant CK 2.87 straipsnio 2 dalį ir ABĮ 19 straipsnio 8 dalį, t. y. dukterinės bendrovės valdymo organų nariai visais atvejais turėtų veikti tik dukterinės bendrovės interesais. Vis dėlto, straipsnio autoriaus nuomone, toks sprendimo būdas tik teoriškai išsprendžia minėtą konfliktą, nes verslo praktikoje dukterinės bendrovės valdymo organų nariai, veikiantys tik dukterinės bendrovės interesais, paprasčiausiai yra atšaukiami iš einamų pareigų ir į jų vietą išrenkami kiti dukterinės bendrovės valdymo organo nariai (ECLE, 2017, p. 40; Fleischer, 2016, p. 358). Tuo tarpu, jeigu dukterinės bendrovės valdymo organų nariai visgi

¹¹ Analizuojant Lietuvos teismų praktiką, galima rasti civilinių bylų, kuriose dukterinės bendrovės smulkieji akcininkai kreipdamiesi į teismą nurodo, kad patronuojanti bendrovė, būdama kontroliuojančia dukterinės bendrovės akcininke, veikia priešingai dukterinės bendrovės interesais. Pavyzdžiui, 2019 m. liepos 4 d. LAT nagrinėjo civilinę bylą Nr. e3K-3-202-915/2019, kurioje dukterinės bendrovės smulkusis akcininkas pateikė teismui prevencinį ieškinį, be kita ko, jame nurodė, kad patronuojanti bendrovė įsteigė kitą „konkuruojančią“ dukterinę bendrovę ir visos iki tol dukterinės bendrovės vykdytos cemento tiekimo sutartys buvo nutrauktos ir sudaryta viena nauja tiekimo sutartis su kita konkuruojančia dukterine bendrove, kas lėmė dukterinės bendrovės, kurios smulkusis akcininkas yra ieškovas, finansinės padėties pablogėjimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. liepos 4 d. nutartis civilinėje byloje).

¹² Čekijos bendrovių ir kooperatyvų įstatymo 72 straipsnis.

nusprendžia veikti bendrovių grupės interesais, o ne interesais dukterinės bendrovės, kurios valdymo organų nariais jie yra, tai jiems gali kilti civilinė atsakomybė dėl veikimo priešingai dukterinės bendrovės interesams (CK 2.87 straipsnio 7 dalis). Taigi dukterinės bendrovės valdymo organų nariai pastatomi į gana sudėtingą padėtį, nes, viena vertus, norėdami išlaikyti pareigas turi veikti bendrovių grupės interesais, kurie gali būti priešingi dukterinės bendrovės interesams, kita vertus, toks jų veikimas reikš CK 2.87 straipsnio 2 dalies ir ABĮ 19 straipsnio 8 dalies pažeidimą¹³. Visgi taip neturėtų būti, nes, kaip nurodoma EBPO ataskaitoje, bendrovių teisė turėtų užtikrinti teisinį bendrovių grupių valdymo tikrumą, t. y. kad dukterinės bendrovės valdymo organų nariai galėtų daugiau dėmesio skirti bendrovių grupių veiklos efektyvumui didinti ir mažiau apsaugai nuo jiems netikėto bylinėjimosi teisme (EBPO, 2020, p.16). Atitinkamai nemažai ES valstybių, pvz., Prancūzija, Italija, Čekija, Belgija, Kipras, Danija, Estija, Airija, Liuksemburgas, Nyderlandai, Lenkija, Ispanija ir kt. (ECGI, 2016, p. 15), nusprendė atsižvelgti į dukterinės bendrovės valdymo organų narių padėties specifiką ir suteikė galimybę dukterinės bendrovės valdymo organų nariams tam tikromis sąlygomis veikti bendrovių grupės interesais. Atitinkamai toks minėtų ES valstybių pasirinkimas ne tik kad palengvina dukterinės bendrovės valdymo organų narių padėtį, bet ir yra labiau pritaikytas bendrovių grupių valdymui, kurio sėkmingumas neatsiejama yra susijęs su jo lankstumu (ICLEG, 2016, p. 40). Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad dar 2012 m. Europos Komisijos užsakymu atliktos apklausos rezultatai parodė, kad dauguma apklausos dalyvių¹⁴ pasisakė už bendrovių grupės intereso pripažinimą (Europos Komisija, 2012, p. 12).

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, galima teigti, kad esamu Lietuvos bendrovių teisiniu reguliavimu neatsižvelgiama į verslo poreikius ir juo nėra siekiama palengvinti bendrovių grupių valdymą, atvirkščiai, CK 2.87 straipsnio 2 dalies ir ABĮ 19 straipsnio 8 dalies besąlyginis taikymas dukterinės bendrovės valdymo organų nariams apunkina bendrovių grupių valdymą, nes dukterinės bendrovės valdymo organų nariai neturi galimybės veikti bendrovių grupės interesais. Taip pat dukterinės bendrovės valdymo organų veikimas tik dukterinės bendrovės interesais, kaip minėta, gali lemti ir jų konfliktų su patronuojančia bendrove atsiradimą. Pagaliau esamo Lietuvos bendrovių teisinio reguliavimo inertiškumas gali lemti ir tai, kad jis nebus pakankamai patrauklus užsienio investuotojams, todėl pastarieji rinksis investuoti į tas ES valstybes nares, kurių bendrovių grupių teisinis reguliavimas yra lankstesnis. Taigi, straipsnio autoriaus nuomone, esamas reguliavimas keistinas, būtina numatyti galimybę dukterinės bendrovės valdymo organų nariams veikti bendrovių grupės interesais. Be abejo, galimybės suteikimas dukterinės bendrovės valdymo organų nariams veikti bendrovių grupės interesais neturėtų būti absoliutus, nes tai paprasčiausiai reikštų, kad būtų ignoruojami pačios dukterinės bendrovės interesai. Veikiau turėtų būti ieškoma balanso, užtikrinančio, kad tam tikrais atvejais dukterinės bendrovės valdymo organų nariai turėtų galimybę veikti bendrovių grupės interesais (toks reguliavimas labiau atitiktų verslo poreikius, t. y. būtų palengvintas bendrovių grupių valdymas), tačiau kartu būtų neignoruojami ir apsaugoti pačios dukterinės bendrovės bei jos akcininkų, kreditorių interesai.

¹³ Pavyzdžiui, 2015 m. LAT nagrinėjo bylą, kurioje buvo sprendžiamas dukterinės bendrovės valdymo organų narių fiduciarinių pareigų pažeidimo klausimas. LAT nurodė, kad dukterinės bendrovės (toliau – A dukterinės bendrovės) valdymo organų narių priimtas sprendimas įsigyti kitos dukterinės bendrovės (toliau – B dukterinės bendrovės) akcijas, atitiko B dukterinės bendrovės interesus, bet buvo priešingas įsigijusios akcijas A dukterinės bendrovės interesams. LAT pripažino, kad A dukterinės bendrovės valdymo organų nariai, priimdami sprendimą įsigyti B dukterinės bendrovės akcijas, pažeidė savo fiduciarines pareigas A dukterinei bendrovei (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 25 d. nutartis civilinėje byloje).

¹⁴ Apklausa buvo atliekama 26 ES valstybėse, apklausos dalyviai buvo verslo federacijų, draudimo bendrovių, bankų atstovai, teisininkai, pavieniai investuotojai ir kt. (Europos Komisija, 2012, p. 3).

2. EMCA 15 skyriaus 16 straipsnyje numatytos dukterinės bendrovės valdymo organų narių galimybės veikti bendrovių grupės interesais analizė, tokios galimybės numatymo Lietuvos bendrovių teisėje įvertinimas

Viena iš priežasčių, kodėl šiam tyrimui atlikti buvo pasirinkta EMCA, buvo ta, kad nors EMCA 15 skyriaus 16 straipsnio 1 dalyje ir numatyta dukterinės bendrovės valdymo organų narių galimybė veikti bendrovių grupės interesais, bet tokia dukterinės bendrovės valdymo organų narių galimybė nėra absoliuti, t. y. ja dukterinės bendrovės valdymo organų nariai gali pasinaudoti tik esant EMCA 15 skyriaus 16 straipsnio 1 dalyje nurodytų sąlygų visetui. Kaip ir minėta, EMCA 15 skyriaus nuostatomis siekiama ne tik užtikrinti lankstesnį bendrovių grupės valdymą, bet ir apsaugoti smulkiųjų akcininkų ir kreditorių interesus, todėl ir EMCA 15 skyriaus 16 straipsnio nuostatos dėl dukterinės bendrovės valdymo organų narių galimybės veikti bendrovių grupės interesais yra parengtos atsižvelgiant į dukterinės bendrovės smulkiųjų akcininkų ir kreditorių interesus bei jų apsaugą (Conac, 2016, p. 312).

Maža to, EMCA 9 skyriaus 4 straipsnyje yra numatyta bendrovės valdymo organų narių lojalumo pareiga, kuri, kaip ir CK 2.87 straipsnio 2 dalyje bei ABĮ 19 straipsnio 8 dalyje numatyta lojalumo pareiga, yra suprantama kaip bendrovės valdymo organų narių pareiga veikti išimtinai bendrovės interesais. EMCA 9 skyriaus 4 straipsnio nuostatos taikomos tiek pavienės, tiek bendrovių grupės bendrovės valdymo organų nariams, o EMCA 15 skyriaus 16 straipsnio 1 dalies nuostatos taikomos tik esant minėtame straipsnyje numatytų sąlygų visetui ir tik dukterinės bendrovės valdymo organų nariams. Kitaip tariant, EMCA 9 skyriaus 4 straipsnio ir EMCA 15 skyriaus 16 straipsnio 1 dalies nuostatos neprieštarauja vienos kitoms, o sąveikauja tarpusavyje. Atitinkamai manytina, kad ir numatyta Lietuvos bendrovių teisėje dukterinės bendrovės valdymo organų nariams galimybė veikti bendrovių grupės interesais, atsižvelgiant į EMCA 15 skyriaus 16 straipsnio 1 dalyje nurodytų sąlygų visetą, neprieštarautų CK 2.87 straipsnio 2 dalyje ir ABĮ 19 straipsnio 8 dalyje numatyta lojalumo pareigai. Dukterinės bendrovės valdymo organų nariai ir toliau turėtų laikytis CK 2.87 straipsnio 2 dalyje ir ABĮ 19 straipsnio 8 dalyje numatytos pareigos veikti išimtinai dukterinės bendrovės interesais ir tik esant minėtų sąlygų visetui jie galėtų veikti priešingai dukterinės bendrovės interesams. Maža to, net ir esant sąlygų visetui, dukterinės bendrovės valdymo organų nariai ir toliau turėtų vengti situacijos, kai jų asmeniniai interesai prieštarautų dukterinės bendrovės interesams, nepainioti dukterinės bendrovės turto su savo turto, informuoti apie sudaromus sandorius su dukterine bendrove (negatyvieji lojalumo pareigos aspektai)¹⁵. Lietuvos bendrovių teisėje dukterinės bendrovės valdymo organų nariams suteikus galimybę veikti bendrovių grupės interesais, atsižvelgiant į EMCA 15 skyriaus 16 straipsnio 1 dalyje nurodytų sąlygų visetą, būtų numatyta tik lojalumo pareigos pozityviojo aspekto, t. y. veikimo tik bendrovės interesais, išimtis, o minėtieji negatyvieji lojalumo pareigos aspektai ir toliau būtų taikomi dukterinės bendrovės valdymo organų nariams.

EMCA 15 skyriaus 16 straipsnio „Grupės interesas“ 1 dalyje nurodoma, kad dukterinės bendrovės valdymo organų nariai gali veikti ne dukterinės bendrovės interesais ir nebus laikomi pažeidusiais fiduciarines pareigas dukterinei bendrovei, jei yra tenkinamos trys sąlygos: pirma, valdymo organų narių sprendimas turi atitikti bendrovių grupės interesą, antra, prieš priimdami sprendimą, dukterinės bendrovės valdymo organų nariai, veikdami sąžiningai, atsižvelgdami į informaciją, kuri buvo tuo metu prieinama tinkamai vykdant fiduciarines pareigas, turi padaryti pagrįstą prielaidą, kad patirta dukteri-

¹⁵ LAT yra išaiškinęs, ką apima CK 2.87 straipsnyje nustatytos lojalumo pareigos turinys: „veikti bendrovės interesais – apima ne tik negatyvius pareigos aspektus: vengti interesų konflikto, nekonkuruoti, nesinaudoti bendrovės galimybėmis, turto ir pan., bet ir pozityvius pareigas – visą buvimo vadovu terminą *ex officio* (savo iniciatyva) veikti išimtinai įmonės interesais (CK 2.87 straipsnis)“. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 28 d. nutartis civilinėje byloje.

nės bendrovės žala/praradimas/trūkumas (angl. *damage/loss/disadvantage*) per pagrįstą laikotarpį bus kompensuota gauta nauda/gavimu/privalumu (angl. *benefit/gain/advantage*), trečia, patirta dukterinės bendrovės žala (praradimas/trūkumas) nėra tokia, kad keltų grėsmę dukterinei bendrovei egzistuoti.

EMCA 15 skyriaus 16 straipsnyje nėra pateikiama bendrovių grupės intereso apibrėžimo, o EMCA 15 skyriaus 16 straipsnio komentare nurodoma, kad pateikti šio termino apibrėžimą būtų pakankamai sudėtinga, jei apskritai įmanoma, atsižvelgiant į situacijų įvairovę bendrovių grupėse (EMCA, 2017, p. 386). Analizuojant EMCA 15 skyriaus 16 straipsnio nuostatas matyti, kad bendrovių grupės intereso terminas yra vartojamas ne tik EMCA 15 skyriaus 16 straipsnio pavadinime, bet ir yra viena iš sąlygų, kuriai esant dukterinės bendrovės valdymo organų nariai gali veikti ne dukterinės bendrovės interesais ir nebūti laikomi pažeidę savo fiduciarines pareigas dukterinei bendrovei. Taigi natūraliai kyla klausimas, ar tai, kad nėra bendrovių grupės intereso apibrėžimo, nesukels teisinio neaiškumo dukterinės bendrovės valdymo organų nariams, nustatant, ar yra EMCA 16 skyriaus 15 straipsnio 1 dalies a punkto sąlyga?

Viena vertus, akivaizdu, kad tai, kad nėra bendrovių grupės intereso apibrėžimo, sukelia tam tikrą teisinį neaiškumą, nes nėra aišku, ką laikyti bendrovių grupės interesu. Kita vertus, bendrovių grupės intereso apibrėžimo pateikimas EMCA galėtų būti net labiau žalingas nei naudingas, nes bendrovių grupės interesus tarsi būtų „įstatytas“ į tam tikrus „rėmus“ ir kiltų grėsmė, kad realiai esantis bendrovių grupės interesus nebūtų laikomas tokiu teisiškai. Taip yra todėl, nes bendrovių grupės interesai gali būti įvairūs (ekonominiai, socialiniai, finansiniai (Club des Juristes, 2015, p. 17; Parientie, 2007, p. 324)) ir priklausomai nuo konkrečios bendrovių grupės struktūros, veiklos specifikos, bendrovės veiklos laikotarpio, gali skirtis¹⁶. Manytina, kad būtent atitinkamos bendrovių grupės bendrovės valdymo organų nariai geriausiai išmano tam tikros bendrovių grupės veiklos specifiką, tikslus, interesus, todėl EMCA autorių palikta galimybė dukterinės bendrovės valdymo organų nariams patiems nuspręsti, kas konkrečiu atveju yra bendrovių grupės interesus, yra tikslinga. Pažymėtina ir tai, kad EMCA 16 skyriaus 15 straipsnio 1 dalies kilmė siejama su Prancūzijos Aukščiausiojo Teismo (pranc. – *Cour de Cassation*) baudžiamojoje byloje suformuotu ir sėkmingai civilinėms bylos pritaikytu Rozenbliumo testu (EMCA, 2017, p. 395), pagal kurį taip pat laikoma, kad būtent dukterinės bendrovės valdymo organų nariai turi nuspręsti, kas konkrečiu atveju yra bendrovių grupės interesus (Manovil, 2020, p. 92). Išdėstytos pozicijos kontrargumentas galėtų būti toks: kad tam tikrais atvejais bendrovių grupės sudaro dešimtys ar net šimtai bendrovių, todėl vargu ar dukterinės bendrovės valdymo organų nariai geriausiai žino visos bendrovių grupės interesus. Ir toks kontrargumentas teisingas, nes savaime pavienės dukterinės bendrovės valdymo organų nariai vargu ar gali žinoti visų kitų dukterinių bendrovių ir patronuojančios bendrovės interesus. Kita vertus, pritartina ir M. Pariente nuomonei, kad pačios bendrovių grupės bendrovės (bendrovių grupės bendrovių valdymo organų nariai) konsultuodamosi tarpusavyje, įvertindamos tam tikrų operacijų pranašumus ir trūkumus, formuodamos bendrovių grupės politiką turi konkrečiai numatyti, kokie yra bendrovės grupės interesai, nes būtent jos (grupės bendrovės) geriausiai tai žino (Pariente, 2007, p. 324). Taigi remiantis būtent bendrovių grupės bendrovių tarpusavio bendradarbiavimu būtų galima nustatyti visos bendrovių grupės interesus. Atitinkamai bendrovių grupės bendrovių valdymo organų nariai turėtų būti suinteresuoti bendrovių grupės interesų apibrėžimu, nes, visų pirma, jiems yra nustatyta lojalumo pareiga veikti išimtinai bendrovės, kurios valdymo organo nariais jie yra,

¹⁶ Reikia pažymėti, kad ne tik EMCA, bet ir minėtose ICLEG, ECLE ataskaitose nėra pateikiama bendrovių grupės intereso apibrėžimo. Taip pat bendrovių grupės intereso apibrėžimo nepateikia ES valstybės narės, kurios yra pripažinusios bendrovių grupės interesus bendrovių teisėje, pvz., Prancūzija (Manovil, 2020, p. 92), Italija (Manovil, 2020, p. 109); Ispanija (Manovil, 2020, p. 148–149), Čekija (Eihlerova, 2016, p. 10). Finansų sektoriuje taip nėra pateikiama bendrovių grupės intereso apibrėžimo.

interesai, ir, antra, jiems gali būti taikoma civilinė atsakomybė, jei, pavyzdžiui, būtų sprendžiamas klausimas dėl EMCA 15 skyriaus 16 straipsnio 1 dalyje nurodytų sąlygų buvimo¹⁷.

Bendrovių grupės intereso, nors ir būtina, bet ne vienintelė EMCA 15 skyriaus 16 straipsnio 1 dalyje nurodoma sąlyga, kad dukterinės bendrovės valdymo organų nariai galėtų veikti ne dukterinės bendrovės interesais ir nebūtų laikomi pažeidusiais fiduciarines pareigas dukterinei bendrovei. Minėta, antroji sąlyga yra ta, kad, prieš priimdami sprendimą, dukterinės bendrovės valdymo organų nariai, veikdami sąžiningai, atsižvelgdami į informaciją, kuri buvo tuo metu prieinama tinkamai vykdam fiduciarines pareigas, turi padaryti pagrįstą prielaidą, kad patirta žala (praradimas / trūkumas) per pagrįstą laikotarpį bus kompensuota gauta nauda (gavimu / privalumu). Reikia pasakyti, kad nei EMCA komentare, nei EMCA 15 skyriaus pagrindinio autoriaus P. H. Conac (Conac, 2016, p. 301–321) parengtame moksliniame straipsnyje nėra detalizuojama, kas turėtų atlyginti dukterinei bendrovei jos patirtą žalą (praradimus / trūkumus), todėl egzistuoja tam tikras teisinis neaiškumas. Kita vertus, atsižvelgiant į tai, kad EMCA 15 skyriaus 16 skirsnio nuostatų kilmė siejama su Prancūzijos Aukščiausiojo Teismo baudžiamojoje byloje suformuotu ir civilinėms byloms pritaikytu Rozenbliumo testu¹⁸, o jis paremtas *quid pro quo* principu, t. y. turi būti nepažeista bendrovių grupės bendrovės, gavusios naudą, ir bendrovės, patyrusios žalą, interesų pusiausvyra, manytina, kad būtent ir EMCA 15 skyriaus 16 straipsnio 1 dalies b punkto atveju žalą (praradimą / trūkumą) turėtų atlyginti naudą gavusi bendrovių grupės bendrovė¹⁹. Papildomai reikia pažymėti, kad Pertvarkymo direktyvos 23 straipsnio 1 dalies d punkte²⁰, FTĮ 34 straipsnio 1 dalies 4 punkte taip pat yra nurodoma, kad būtent paramą suteikusiai bendrovių grupės bendrovei atlygi sumokės paramą gavusi bendrovių grupės bendrovė. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, manytina, kad EMCA 15 skyriaus 16 straipsnio 1 dalies b punktas taip pat turėtų būti aiškinamas taip, kad duk-

¹⁷ Maža to, reikia atkreipti dėmesį į tai, kad net ir tos ES valstybės, kurios savo bendrovių įstatymuose yra reglamentavusios bendrovių grupės intereso pripažinimą, nepateikia *bendrovių grupės intereso* termino apibrėžimo, pvz., Čekija (Čekijos bendrovių ir kooperatyvų įstatymas, 2012), Vengrija (Vengrijos bendrovių įstatymas, 2006).

¹⁸ Tradicinis Rozenbliumo testas suteikia galimybę dukterinės bendrovės valdymo organų nariams išvengti baudžiamosios atsakomybės, atsirandančios dėl piktnaudžiavimo valdant įmonės turtą (pranc. – *abus de biens sociaux*), jeigu yra tenkinamos keturios sąlygos: pirma, bendrovių grupės bendrovės tarpusavyje turi būti susijusios kapitalu (įprastai laikoma, kad bendrovių grupės bendrovės tarpusavyje yra susijusios kapitalu, jei patronuojančioji bendrovė yra įgijusi dukterinės bendrovės akcijų, visuotiniame akcininkų susirinkime suteikiančių daugiau kaip 1/2 balsų (Guyon, *et al.*, 2008, p. 354)), antra, tarp bendrovės grupės bendrovių turi būti stipri bei efektyvi verslo integracija, trečia, vienos bendrovių grupės bendrovės finansinė pagalba kitai bendrovių grupės bendrovei turi būti paremta *quid pro quo* principu, t. y. bendrovių grupės bendrovės nuostoliai, kurių atsirado dėl finansinės pagalbos suteikimo kitai bendrovių grupės bendrovei, turi būti kompensuoti finansinę pagalbą gavusios bendrovių grupės bendrovės (turi būti nepažeista bendrovių grupės bendrovių interesų pusiausvyra), ketvirta, sprendimas negali sukelti dukterinės bendrovės nemokumo (The Reflection Group, 2011, p. 63). Nors Rozenbliumo testas buvo suformuotas baudžiamojoje byloje, jį, kaip minėta, Prancūzijos teismai naudoja ir civilinėse bylose, tačiau kitaip nei baudžiamosiose bylose, civilinėse bylose Rozenbliumo testo sąlygos interpretuojamos lanksčiau (Conac, 2013, p. 218). Vietoje baudžiamosios bylos atveju nustatomos Rozenbliumo testo pirmosios ir antrosios sąlygos, civilinės bylos atveju pakanka nustatyti tik vieną sąlygą, t. y. kad bendrovės priklausau tai pačiai bendrovių grupei (Manovil, 2020, p. 92). Taip pat civilinėje byloje dukterinės bendrovės valdymo organų veikimas priešingai dukterinės bendrovės interesais turi atitikti bendrovių grupės interesą. Tiek baudžiamosiose bylose, tiek ir civilinėse bylose turi būti nepažeista bendrovių grupės bendrovių interesų pusiausvyra (minėtasis *quid pro quo* principas). Pagaliau dukterinės bendrovės valdymo organų sprendimas negali sukelti dukterinės bendrovės nemokumo ((Manovil, 2020, p. 92).

¹⁹ Reikia pažymėti, kad nors ir Pertvarkymo direktyva skirta tik bankų sektoriui (minėta, kad bankų sektoriuje pripažįstamas bendrovių grupės interesas), bet ir analizuojant šios direktyvos 23 straipsnio 1 dalies d punktą, galima pasakyti, kad ir šis punktas paremtas *quid pro quo* principu, o būtent, kad paramą suteikusiai grupės subjektui turės atlyginti paramą gavęs grupės subjektas.

²⁰ Pažymėtina, kad ICLEG ataskaitoje dėl bendrovių grupės intereso pripažinimo atkreipiamas dėmesys, kad Pertvarkymo direktyvos 23 straipsnyje nurodomos sąlygos turi nemažai panašumų į Rozenbliumo testo sąlygas (ICLEG, 2016, p. 17). Ir iš tiesų, net detalčiau panagrinėjus tik Pertvarkymo direktyvos 23 straipsnio 1 dalies d punktą, galima pastebėti, kad ir jis, kaip ir viena iš Rozenbliumo testo sąlygų, remiasi *quid pro quo* principu.

terinei bendrovei žalą (praradimą / trūkumą) turėtų atlyginti naudą gavusi bendrovių grupės bendrovė. Pažymėtina ir tai, kad EMCA 15 skyriaus 16 straipsnio 1 dalies b punkte ne tik nurodoma, kad patirta dukterinės bendrovės žala (praradimas / trūkumas) turi būti atlyginta, bet ir numatyta, kad dukterinės bendrovės valdymo organų nariai, prieš priimdami sprendimą veikti bendrovių grupės interesais, atliktų tam tikrą įvertinimą, t. y. dukterinės bendrovės tikėtiną žalą (praradimą / trūkumą) ir naudą (gavimą / privalumą), veikiant bendrovių grupės interesais. EMCA nepateikia, kaip konkrečiai turėtų būti atliktas dukterinės bendrovės tikėtinų žalos (praradimo / trūkumo) ir naudos (gavimo / privalumo) vertinimas, todėl dukterinės bendrovės valdymo organų nariams yra palikta pasirinkimo laisvė, kaip atlikti tokį vertinimą. Manytina, kad EBI parengtos gairės²¹, aiškinančios, kaip turėtų būti atliekamas panašaus pobūdžio vertinimas, galėtų būti tam tikras orientyras dukterinės bendrovės valdymo organų nariams, atliekant dukterinės bendrovės tikėtinų žalos (praradimo / trūkumo) ir naudos (gavimo / privalumo), veikiant bendrovių grupės interesais, vertinimą. Atitinkamai, pirma, turėtų būti identifikuotos ir įvertintos galimos rizikos, susijusios su veikimu bendrovių grupės interesais, antra, nustatyta ir įvertinta galima nauda, veikiant bendrovių grupės interesais. Trečia, atliktas nustatytų rizikų (išlaidų) ir galimos naudos palyginimas ir įvertinta, ar dukterinės bendrovės planuojamos išlaidos, veikiant bendrovių grupės interesais, atitiks planuojamą gauti naudą (EBI, 2015, p. 26). Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad EMCA 15 skyriaus 16 straipsnio 2 dalyje nurodoma, kad 16 straipsnio 1 dalies b punkto sąlyga nėra taikoma tais atvejais, kai dukterinė bendrovė yra visiškai priklausoma nuo patronuojančios bendrovės (dukterinėje bendrovėje nėra smukiųjų akcininkų)²². EMCA 15 skyriaus 16 straipsnio komentare nurodoma, kad EMCA 15 skyriaus 16 straipsnio 1 dalies b punkto sąlyga labiausiai skirta dukterinės bendrovės smulkiųjų akcininkų apsaugai, todėl nesant dukterinėje bendrovėje smulkiųjų akcininkų, bendrovių grupės intereso įgyvendinimas dukterinėje bendrovėje turi būti palengvintas (EMCA, 2017, p. 388). Reikia pasakyti, kad ne tik EMCA autorių, bet ir kitų darbo grupių, pvz., ICLEG (ICLEG, 2016, p. 41), ECLE (ECLE, 2017, p. 6) pozicija tokia pati.

Paskutinioji EMCA 15 skyriaus 16 straipsnyje nustatyto Rozenbliumo testo sąlyga yra ta, kad patirta dukterinės bendrovės žala (praradimas / trūkumas) nėra tokia, kad keltų grėsmę dukterinei bendrovei egzistuoti. Kitaip tariant, dukterinės bendrovės valdymo organų narių veikimas priešingai dukterinės bendrovės interesams neturi sukelti grėsmės jos mokumui. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad analizuojama EMCA 15 skyriaus 16 straipsnio 1 dalies c punkte numatyta sąlyga siejama vien jau su grėsme dukterinės bendrovės mokumui, o ne su dukterinės bendrovės tapimu nemokia. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad nei EMCA komentare, nei EMCA 15 skyriaus pagrindinio autoriaus P. H. Conac (Conac, 2016, p. 301–321) parengtame moksliniame straipsnyje nėra detalizuojama, kaip turėtų būti suprantama EMCA vartojama formuluotė *grėsmė dukterinės bendrovės egzistavimui*. Prancūzijoje ši Rozenbliumo testo sąlyga yra aiškinama taip, kad dukterinės bendrovės valdymo organų narių veikimas bendrovių grupės interesais neturėtų kelti abejonės dėl dukterinės bendrovės galėjimo vykdyti priimtus įsipareigojimus (Manovil, 2020, p. 92). Taip pat minėta sąlyga yra aiškinama Belgijoje, nurodoma, kad veikimas bendrovių grupės interesais neturi kelti grėsmės vykdyti dukterinės bendrovės finansinius įsipareigojimus (Manovil, 2020, p. 669). Pertvarkymo direktyvos 23 straipsnio 1 dalies e punkte, FTI 34 straipsnio 1 dalies 4 punkte taip pat nurodoma panaši kaip ir EMCA 15 skyriaus 16 straipsnio 1 dalies c punkte sąlyga, t. y. kad finansinės paramos teikimas nekeltų grėsmės finansinę

²¹ Kaip ir minėta, Pertvarkymo direktyvos 23 straipsnyje nurodytos sąlygos turi nemažai panašumų į Rozenbliumo testo sąlygas (ICLEG, 2016, p. 17). Atitinkamai Pertvarkymo direktyvos 23 straipsnio 1 dalies d punkte, kaip ir EMCA 15 skyriaus 16 straipsnio 1 dalies b punkte, numatytas poreikis atlikti galimos žalos ir naudos vertinimą.

²² Visiškai priklausančios dukterinės bendrovės apibrėžimas pateikiamas EMCA 15 skyriaus 3 straipsnyje: visiškai priklausanti dukterinė bendrovė – tai bendrovė, turinti vienintelį akcininką, t. y. patronuojančią bendrovę, arba jos vardu veikiančias kitas dukterines bendroves.

paramą teikiančio finansinės grupės subjekto likvidumui ar mokumui. Atitinkamai EBI gairėse, aiškinant minėtą sąlygą, nurodoma, kad ši sąlyga yra tenkinama, jei galima pagrįstai tikėtis, jog paramą teikiančio finansinės grupės subjekto turto vertė viršys prisiimtus turtinius įsipareigojimus ir jis laiku vykdys savo turtinius įsipareigojimus, atsižvelgiant į finansinę paramą gavusio finansinės grupės subjekto įsipareigojimų nevykdymo riziką ir dėl to atsirandančius finansinę paramą suteikusių finansinės grupės subjekto nuostolius (EBI, 2015, p. 6). Taigi atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, manytina, kad ir EMCA 15 skyriaus 16 straipsnio 1 dalies c punkte nurodyta sąlyga turėtų būti tenkinama tik tuo atveju, jei dukterinės bendrovės valdymo organų nariai galėtų padaryti išvadą, kad dukterinė bendrovė galės laiku vykdyti turtinius įsipareigojimus kreditoriams, o dukterinės bendrovės turto vertė viršys prisiimtus įsipareigojimus, net ir negavus atlygio už veikimą bendrovių grupės interesais.

Pagaliau svarbu atsakyti į klausimą, ar dukterinės bendrovės valdymo organų nariai turi pasirinkimo laisvę veikti ar ne bendrovių grupės interesais? Visų pirma, svarbu pasakyti, kad, sistemiškai analizuojant EMCA 15 skyriaus 16 straipsnio nuostatas, matyti, kad jose nėra nurodoma, kokiais atvejais dukterinės bendrovės valdymo organų nariai privalo arba neprivalo veikti bendrovių grupės interesais, minėtame straipsnyje tik nurodomos sąlygos, kurioms esant dukterinės bendrovės valdymo organų nariai nebus laikomi pažeidę savo fiduciarinių pareigų dukterinei bendrovei. Antra, manytina, kad, analizuojant dukterinės bendrovės valdymo organų galimybę veikti bendrovių grupės interesais, tikslinga išskirti du atvejus: pirma, kai dukterinės bendrovės valdymo organų veikimas bendrovių grupės interesais atitinka visas EMCA 15 skyriaus 16 straipsnio 1 dalyje nurodytas sąlygas, antra, kai dukterinės bendrovės valdymo organų veikimas bendrovių grupės interesais neatitinka EMCA 15 skyriaus 16 straipsnio 1 dalyje nurodytų sąlygų. Pirmu atveju, kaip nurodo EMCA 15 skyriaus autorius P. H. Conac, veikti bendrovių grupės interesais yra dukterinės bendrovės valdymo organų teisė, bet ne pareiga (Conac, 2016, p. 311). Maža to, įvairiose ataskaitose (EBPO, 2020, p. 19), (ICLEG, 2016, p. 41–43), ES valstybėse narėse (pvz., Prancūzijoje (Manovil, 2020, p. 37), Belgijoje (Manovil, 2020, p. 670)), kuriose pripažįstamas bendrovių grupės interesas, teisės doktrinoje (Winner, 2016 p. 87) taip pat nurodoma, kad dukterinės bendrovės valdymo organai gali, bet neprivalo veikti bendrovių grupės interesais. Ir iš tiesų, tuo atveju, kai dukterinės bendrovės valdymo organų nariai veikia bendrovių grupės interesais, bet yra tenkinamos EMCA 15 skyriaus 16 straipsnio 1 dalyje nurodytos sąlygos, grėsmė, kad bus pažeisti dukterinės bendrovės, jos smulkiųjų akcininkų ir kreditorių interesai, yra daug mažesnė (veikimas bendrovių grupės interesais atitiks minėtąjį *quid pro quo* principą (EMCA 15 skyriaus 16 straipsnio 1 dalies b punktą), nekils grėsmės dukterinės bendrovės veiklos tęstinumui (EMCA 15 skyriaus 16 straipsnio 1 dalies c punktas)), todėl dukterinės bendrovės valdymo organų nariams palikta teisė pasirinkti, ar veikti bendrovių grupės interesais yra pakankamai pagrįsta. Kita vertus, šiuo atveju terminas „teisė“ turėtų būti suprantamas pakankamai atsargiai, nes, nors formaliai dukterinės bendrovės valdymo organų nariai turi tokią teisę, bet realiai esant koncentruotai akcininkų nuosavybei bendrovėje (kas įprastai yra būdinga dukterinėse bendrovėse) valdymo organų nariai, net ir esant faktiškai deleguotai valdymo funkcijai, tikėtina, bus griežčiau kontroliuojami kontroliuojančio akcininko (Davies, 2013 cituota Lauraitytė, 2016, p. 192), todėl, manytina, ir dukterinės bendrovės valdymo organų teisė pasirinkti, ar veikti bendrovių grupės interesais, yra pakankamai ribota. Atitinkamai antru atveju, jei dukterinės bendrovės valdymo organų nariams būtų numatyta pasirinkimo „teisė“ veikti bendrovių grupės interesais, net kai nėra tenkinamos EMCA 15 skyriaus 16 straipsnio 1 dalyje nurodytos sąlygos, kiltų gerokai didesnė grėsmė, kad bus pažeisti dukterinės bendrovės, jos smulkiųjų akcininkų ir kreditorių interesai nei pirmu atveju, nes nebus užtikrintas *quid pro quo* principas (EMCA 15 skyriaus 16 straipsnio 1 dalies b punktas), be to, kils grėsmė dukterinės bendrovės veiklos tęstinumui (EMCA 15 skyriaus 16 straipsnio 1 dalies c punktas).

Apibendrinant visa tai, kas išdėstyta, galima teigti, kad EMCA 15 skyriaus 16 straipsnio 1 dalyje nurodytų sąlygų formuluotės sukelia tam tikrų teisinių neaiškumų, t. y. nėra aišku, kas turėtų atlyginti

dukterinei bendrovei jos patirtą žalą (praradimus / trūkumus) dėl veikimo bendrovių grupės interesais, kaip turėtų būti atliekamas dukterinės bendrovės tikėtinos žalos (praradimo / trūkumo) ir naudos (gavimo / privalumo), veikiant bendrovių grupės interesais, įvertinimas, pagaliau, ar dukterinės bendrovės valdymo organų nariai turi pasirinkimo laisvę veikti ar ne bendrovių grupės interesais? Straipsnio autorius, atsižvelgdamas į EMCA 15 skyriaus 16 straipsnio 1 dalyje nurodytą sąlygų kilmę, ES valstybių, kurių nacionalinėje bendrovių teisėje yra pripažįstamas bendrovių grupės interesas, patirtį, ekspertų ataskaitas, teisės doktriną, pateikė savo poziciją, kaip turėtų sprendžiami prieš tai nurodyti teisiniai neaiškumai. Pirma, EMCA 15 skyriaus 16 straipsnio 1 dalies b punkto atveju dukterinei bendrovei žalą (praradimą / trūkumą) turėtų atlyginti nauda (gavimą / privalumą) gavusi bendrovių grupės bendrovė (*quid pro quo* principas). Antra, dukterinės bendrovės tikėtinos žalos (praradimo / trūkumo) ir naudos (gavimo / privalumo) vertinimas turėtų būti atliekamas keliais etapais: pirma, turėtų būti identifikuotos ir įvertintos galimos rizikos, susijusios su veikimu bendrovių grupės interesais, antra, identifikuota ir įvertinta galima nauda, veikiant bendrovių grupės interesais, trečia, atliktas nustatytų rizikų (išlaidų) ir galimos naudos palyginimas ir įvertinta, ar dukterinės bendrovės planuojamos išlaidos, veikiant bendrovių grupės interesais, atitiks planuojamą gauti naudą. Pagaliau dukterinės bendrovės valdymo organų nariams neturėtų būti suteikta galimybė veikti bendrovių grupės interesais, jei nėra tenkinamos EMCA 15 skyriaus 16 straipsnio 1 dalyje nurodytos sąlygos.

Taigi, nors šiame straipsnyje ir pasisakoma už tai, kad Lietuvos bendrovių teisėje dukterinės bendrovės valdymo organų nariams turėtų būti suteikta galimybė veikti bendrovių grupės interesais, atsižvelgiant į EMCA 15 skyriaus 16 straipsnio 1 dalyje nurodytą sąlygų visetą (toks reguliavimas labiau atitiktų verslo poreikius, t. y. būtų palengvintas bendrovių grupių valdymas, bet kartu nebūtų ignoruojami pačios dukterinės bendrovės bei jos akcininkų, kreditorių interesai), tačiau minėtų sąlygų formuluotės turėtų būti tikslinamos, siekiant pašalinti prieš tai nurodytus teisinius neaiškumus.

Išvados

1. Esamas Lietuvos bendrovių teisinis reguliavimas, pagal kurį dukterinės bendrovės valdymo organų nariai turi pareigą veikti tik dukterinės bendrovės interesais ir neturi galimybės veikti bendrovių grupės interesais, yra pritaikytas pavienių bendrovių valdymo organų nariams ir neatsižvelgia į verslo poreikius bei nėra orientuotas į bendrovių grupių valdymo palengvinimą. CK 2.87 straipsnio 2 dalies ir ABĮ 19 straipsnio 8 dalies besąlyginis taikymas dukterinės bendrovės valdymo organų nariams apsunkina jų padėtį, didina dukterinės bendrovės valdymo organų narių konfliktų su patronuojančia bendrove atsiradimų tikimybę.
2. Esamą Lietuvos bendrovių teisinį reguliavimą reikėtų keisti, bet tai jokiū būdu nereiškia, kad dukterinės bendrovės valdymo organų nariams apskritai neturėtų būti taikoma lojalumo pareiga. Paprasčiausiai Lietuvos bendrovių teisinio reguliavimo srityje turėtų būti nustatyta lojalumo pareigos pozityviojo aspekto išimtis, kuri, atsižvelgiant į EMCA 15 skyriaus 16 straipsnio 1 dalyje numatytas tris sąlygas, suteiktų dukterinės bendrovės valdymo organų nariams galimybę veikti bendrovių grupės interesais.

Literatūra

Norminiai teisės aktai

Europos Sąjungos teisės aktai

Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2014/59, kuria nustatoma kredito įstaigų ir investicinių įmonių gaivinimo ir pertvarkymo sistema ir iš dalies keičiamos Tarybos direktyva 82/891/EEB, direktyvos 2001/24/EB, 2002/47/EB, 2004/25/EB, 2005/56/EB, 2007/36/EB, 2011/35/ES, 2012/30/ES bei 2013/36/ES ir Europos Parlamento ir Tarybos reglamentai (ES) Nr. 1093/2010 bei (ES) Nr. 648/2012. *OJ L* 173, p. 190.

Nacionaliniai teisės aktai

- Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (2000), *Valstybės žinios*, 64-1914.
Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (2000), *Valstybės žinios*, 74-2262.
Lietuvos Respublikos finansinio tvarumo įstatymas (2009), *Valstybės žinios*, 93-3985.

Europos Sąjungos valstybių narių teisės aktai

- Čekijos bendrovių ir kooperatyvų įstatymas (2012) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Business-Corporations-Act.pdf> [žiūrėta 2020 m. liepos 17 d.].
Prancūzijos komercinis kodeksas (1804) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=180801 [žiūrėta 2020 m. kovo 18 d.].
Vengrijos bendrovių įstatymas (2006) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://gss.unicreditgroup.eu/sites/default/files/markets/documents/Act%20on%20Business%20Associations.pdf> [žiūrėta 2020 m. liepos 18 d.].

Specialioji literatūra

- Antunes, J. E. (1994). *Liability of Corporate Groups. Autonomy and Control in Parent-Subsidiary Relationships in US, German and EU Law. An International and Comparative Perspective*. Denver: Kluwer Law and Taxation Publishers.
- Bakanauskas, E. (2020). Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 5 straipsnyje pateiktos patronuojančios ir dukterinės bendrovės sampratos analizė. *Teisė*, 115, p. 70–85, <https://doi.org/10.15388/Teise.2020.115.5>
- Guyon, Y. et al. (2008). *Introduction to French Law*. New York: Kluwer Law International.
- Conaglen, M. (2010). *Fiduciary Loyalty*. Oxford: Hart Publishing.
- Conac, P. H. (2013). Director's Duties in Groups of Companies – Legalizing the Interest of the Group at the European Level. *European Company and Financial Law Review*, 10(2), 194–226.
- Conac, P. H. (2016). The Chapter on Groups of Companies of the European Model Company Act (EMCA). *European Company and Financial Law Review*, 13(2), 301–321.
- Didžiulis, L. (2014). Fiduciarinių pareigų instituto kilmė, esmė ir recepcija. *Teisė*, 91, p. 83–99, <https://doi.org/10.15388/Teise.2014.0.3371>
- Eichlerova, K. (2016) Group Interest in Czech Republic. *Acta Univ. Sapientiae: Legal Studies*, 5(1), 5–14.
- Fleischer, G. and Kanda, H. (eds) (2016). *German and Asian Perspectives on Company Law*. Heidelberg: Mohr Siebeck Verlag.
- Gold, A. and Miller, P. (2014). *Philosophical foundations of fiduciary law*. Oxford: Oxford University Press.
- Greičius, R. (2007). *Privataus juridinio asmens vadovo fiduciarinės pareigos*. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras.
- Hopt, K. J. (2015). Groups of Companies A Comparative Study on the Economics, Law and Regulation of Corporate Groups, *Law Working Paper*, 286, 1–34.
- Jakuntavičiūtė, G. (2012). *Juridinio asmens valdymo organų narių civilinė atsakomybė*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01S). Mykolo Romerio universitetas. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
- Kasolowsky, B. (2003). *Fiduciary Duties in Company Law*. Baden: Verlagsgesellschaft.
- Kiršienė, J. ir Tikniūtė A. (2004). Juridinio asmens civilinių teisių įgyvendinimas bendrovėje: kam priklauso valdymo funkcija? *Jurisprudencija*, 47, p. 32–39.
- Kriauciūnas, D. (2001). Įmonių grupės: reglamentavimas Europos Bendrijos ir Lietuvos teisėje. *Teisė*, 38, 32–48.
- Lauraitytė, E. (2016). *Įmonių socialinė atsakomybė – bendrovių teisės aspektai*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01S), Vilniaus universitetas. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
- Manovil, R. M. (ed.) (2020). *Groups of Companies: A Comparative Law Overview* [online], Springer. Available at: <https://www.springer.com/gp/book/9783030366964> [Accessed 10 October 2020].
- Masniak, D. (2016) Group Interest in Poland. *Acta Univ. Sapientiae: Legal Studies*, 5(1), 15–25.
- Mikalonienė, L. (2011). *Asmeninio komercinio bendradarbiavimo pagrindinės teisinės formos*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01S), Vilniaus universitetas. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
- Mikalonienė, L. (2015). *Uždarosios akcinės bendrovės akcininko teisės ir jų gynimo būdai*. Vilnius: VĮ Registrų centras.
- Mikelėnas, V. ir Abramavičius, A. (1998). *Įmonių vadovų teisinė atsakomybė*. Vilnius: VĮ teisinės informacijos centras.
- Papijanc, V. (2008). *Patronuojančios įmonės atsakomybė prieš dukterinės įmonės kreditorius*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01S), Mykolo Romerio universitetas. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
- Pariente, M. (2007). The Evolution of the Concept of „Corporate Group“ in France, *European Company and Financial Law Review*, 4(3), p. 317–345, <https://doi.org/10.1515/ECFR.2007.019>
- Seley, L. S. (1962). Fiduciary relationships, *The Cambridge Law Journal*, 20(1), p. 69–81.

- Siems, M. (2008). *Convergence in Shareholder Law*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sorensen, K. E. (2020). Recognising the Interests of the Group – Another Attempt to Harmonise the Rules Regulating Groups of Companies in the EU, *Nordic and European Company Law Working Paper* 20(2), p. 1–19 [online]. Available at: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3560123 [Accessed 10 October 2020].
- Szabo, D. G. and Sorensen, K. E. (2018). Corporate Governance Codes and Groups of Companies: In Search of Best Practices for Group Governance. *European Company and Financial Law Review*, 15(4), p. 697–731, <https://doi.org/10.1515/ecfr-2018-0022>
- Weber-Rey, D. (1995). Insolvency of a German Limited Liability Company: De Facto Shareholders, Group Liability for Individual Shareholders, *Pace International Law Review* 5(1), p. 85–96 [online]. Available at: <https://digitalcommons.pace.edu/pilr/vol7/iss2/8/> [Accessed 9 October 2020].

Teismų praktika

- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-288-1075/2020.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. rugsėjo 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-235-421/2020.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. spalio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-309-403/2019.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. liepos 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-202-915/2019.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-96-611/2018.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. spalio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-177-701/2017.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gegužės 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-249-686/2017.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. balandžio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-210-611/2015.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-152-686/2015.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. rugsėjo 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-389/2014.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. balandžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-234/2013.

Kiti šaltiniai

- Bartkus, G. *et al.* (2012). Įmonių grupės atsakomybės už kiekvienos įmonės – grupės narės – finansinę padėtį (mokumą) nustatymo teisinės galimybės ir taikymo efektyvumas tyčinių bankrotų prevencijos kontekste. *Taikomasis mokslinis tyrimo darbas* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/ESFproduktai/2012_imoniu_grupes_atsakomybe.pdf [žiūrėta 2019 m. lapkričio 1 d.].
- Club des Juristes (2015). *Towards Recognition the Group Interest in the European Union?* [online]. Available at: https://orbilu.uni.lu/bitstream/10993/28103/1/CDJ_Rapports_Group-interest_UK_June-2015_web.pdf [Accessed 15 November 2020].
- ECLE (2017). *A Proposal for Reforming Group Law in the European Union – Comparative Observations on the Way Forward* [online]. Available at: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2849865 [Accessed 12 November 2020].
- European Model Companies Act (2017) [online]. Available at: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2929348## [Accessed 11 December 2019].
- European Banking Authority (2015). *Guidelines, specifying the conditions for group financial support under Article 23 of Directive 2014/59/EU* [online]. Available at: <https://eba.europa.eu/sites/default/documents/files/documents/10180/1137032/0128c4da-a718-4fb1-81c0-7361da691f40/EBA-GL-2015-17%20Guidelines%20on%20group%20financial%20support.pdf?retry=1> [Accessed 16 November 2020].
- European Commission (2012). *Summary of the Responses to the Public Consultation on the Future of European Company Law* [online]. Available at: <https://meusac.gov.mt/wp-content/uploads/2018/03/Feedback-Statement-1.pdf> [Accessed 16 November 2020].
- Europos Komisija (2020). *2021 m. Komisijos darbo programa. Gyvybinga Sąjunga pažėidžiamame pasaulyje* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:91ce5c0f-12b6-11eb-9a54-01aa75ed71a1.0017.02/DOC_1&format=PDF [žiūrėta 2020 m. lapkričio 23 d.].
- ICLEG (2016). *Report on the recognition of the interest of the group* [online]. Available at: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2888863 [Accessed 11 December 2019].
- The Reflection Group (2011). *On the Future of EU Company Law* [online]. Available at: https://www.ilf-frankfurt.de/fileadmin/_migrated/content_uploads/ILF_WP_126.pdf [Accessed 11 December 2019].
- OECD (2020). *Duties and Responsibilities of Boards in Company Groups* [online]. Available at: <http://www.oecd.org/daf/ca/duties-and-responsibilities-of-boards-in-company-groups-859ec8fe-en.htm> [Accessed 18 October 2020].

Possibility of the Manager and the Members of the Board of the Subsidiary to Act in the Interests of the Group of Companies

Edvinas Bakanauskas

(Vilnius University)

S u m m a r y

The purpose of this article is to find out whether the existing legal regulation of Lithuanian companies should be changed to provide the possibility for the manager and the members of the board of the subsidiary, taking into account the provisions of Section 16 (1) of Chapter 15 of EMCA, to act in the interests of the group of companies. For this purpose, two tasks have been set. First, to find out whether there is a need to change the existing legal regulation of Lithuanian companies. Second, the article analyses the capacity to which the management bodies of the subsidiary may act in the interests of the group of companies as provided in Section 16 (1) of Chapter 15 of EMCA and assesses the establishment of such a possibility in Lithuanian law on companies. Accordingly, two conclusions were drawn up on the basis of the analysis carried out within the framework of the article. First, the current legal regulation of Lithuanian companies is adapted for the management bodies of individual companies and does not take into account business needs and is not focused on facilitating the management of groups of companies. Second, the current legal regulation of Lithuanian companies should be changed, but this does not mean that the members of the management bodies of a subsidiary should not be subject to the duty of loyalty in general. The legal regulation of Lithuanian companies should provide for an exception to the positive aspect of the loyalty duty, which, taking into account the provisions of Section 16 (1) of Chapter 15 of EMCA, would allow members of the subsidiary's management bodies to act in the interests of the group of companies.

Dukterinės bendrovės vadovo, valdybos narių galimybė veikti bendrovių grupės interesais

Edvinas Bakanauskas

(Vilniaus universitetas)

S a n t r a u k a

Šio straipsnio tikslas – išsiaiškinti, ar esamas Lietuvos bendrovių teisinis reguliavimas turėtų būti keičiamas, numatant jame dukterinės bendrovės valdymo organų nariams, atsižvelgiant į EMCA 15 skyriaus 16 straipsnio 1 dalyje numatytas sąlygas, galimybę veikti bendrovių grupės interesais. Šiam tikslui pasiekti yra nustatyti du uždaviniai. Pirmiausia, išsiaiškinti, ar yra poreikis keisti esamą Lietuvos bendrovių teisinį reguliavimą. Antra, EMCA 15 skyriaus 16 straipsnyje numatytos dukterinės bendrovės valdymo organų narių galimybės veikti bendrovių grupės interesais analizė, tokios galimybės numatymo Lietuvos bendrovių teisėje įvertinimas. Atitinkamai, remiantis straipsnyje atlikta analize, padarytos dvi išvados. Pirmiausia, esamas Lietuvos bendrovių teisinis reguliavimas yra pritaikytas pavienių bendrovių valdymo organų nariams ir neatsižvelgia į verslo poreikius bei nėra orientuotas į bendrovių grupių valdymo palengvinimą. Antra, esamas Lietuvos bendrovių teisinis reguliavimas turėtų būti keičiamas, bet tai jokia būdu nereiškia, kad dukterinės bendrovės valdymo organų nariams apskritai neturėtų būti taikoma lojalumo pareiga. Paprasčiausiai Lietuvos bendrovių teisinio reguliavimo srityje turėtų būti nustatyta lojalumo pareigos pozityviojo aspekto išimtis, kuri, atsižvelgiant į EMCA 15 skyriaus 16 straipsnio 1 dalyje numatytas tris sąlygas, suteiktų dukterinės bendrovės valdymo organų nariams galimybę veikti bendrovių grupės interesais.

Edvinas Bakanauskas yra Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Privatinės teisės katedros doktorantas. Pagrindinės mokslinių interesų ir tyrimų sritys: įmonių teisė, įmonių grupės. Rengiamos disertacijos pavadinimas: „Smulkiųjų akcininkų teisių apsauga įmonių grupėse“.

Edvinas Bakanauskas is a PhD student at the Department of Private Law at Vilnius University Faculty of Law. His main fields of expertise comprise corporate law and groups of companies. The title of Bakanauskas's forthcoming dissertation is *Protection of Minority Shareholders' Rights in Group of Companies*.